

AMORETA

Edicija: NAJVEĆE LJUBAVI

*Nisam ni Josif, ni Scipion, ali tvrdim
da nikad u životu nisam zaveo nijed-
nu ženu.*

Lord Bajron

Lud, loš i opasan za druženje.

Ledi Kerolajn o Bajronu

Lord Bajron i ledi Kerolajn

Ida Goldvoter

Pesnike ne svrstavam u osobe visokih intelektualnih vrednosti. Meni su miliji talenti akcije – više volim rat, politiku i znanje nego spekulacije tih sanjara o nekoj drugoj egzistenciji (ne religioznoj nego samo imaginarnoj) i posmatrača ove apatije... Gađenje i, možda, nesposobnost učinili su me samo gledaocem. Ali bilo je razdoblja kad sam boravio u aktivnim i nemirnim oblastima egzistencije i sećajući se prošlosti samo se na njih osvrćem sa zadovoljstvom...

Lord Bajron, 1813.

I

Lud? Zao? Kako je ova mlada žena brzo sudila! Šta je ona videla i bila tako stroga? Gorčinu u odgovorima? Žestinu prezira? Omalovažavajući stisak usana? Oči koje su ispod upola sklopljenih kapaka izgledale nestrpljive i srdite? Lud? Zao? Nije bio ni jedno ni drugo, ali sigurno da je bio opasan za poznanstvo.

Pre svega nepoverljiv, uvređen duh, uvek na oprezu. Nikakva Meri Čevers neće ga više naterati da pati; verovao je da zna šta su žene i kako se treba prema njima ophoditi. Vreme nežnosti i nehaja prošlo je za njega; taj pol, sve manje anđeoski, naučio ga je da bude grub; umeo je da izvuče pouku. Kad je prvi put

posetio Melburn-haus (ledi Kerolajn je živela sa svojom svekrvom, ledi Melburn) zatekao je u kući Rodžersa i Mura. Upravo se vratila s jahanja i bacila se na divan, ne promeniivši haljinu. Čim su najavili lorda Bajrona, ona je pobjegla. Rodžers je zapazio: „Lorde Bajrone, vi ste srećan čovek. Eto, ledi Kerolajn sedela je s nama neuredna, a kad je čula da dolazite, požurila je da se dotera.“

Namrštio se videvši njih dvojicu. Zar je nije mogao naći samu? Rekla je da dođe u vreme večere. I došao je, a uskoro se više niko nije video u Melburn-hausu osim njega.

Kuća je bila jedna od najuglednijih u Londonu i s Holand-hausom je predstavljala intelektualni centar vigovske partije. Lemo- vi, postavši Melburni s dostojanstvom pera, pripadali su porodici čije je bogatstvo novijeg vremena i uspon njihove veličine bio je prirodan. Početkom XVIII veka se jedan Lem, advokat, obogatio. Njegov sin kupio je 1750. zamak Broket hol i pošto je raspolagao s pola miliona funti sterlinga u posedima i isto toliko u gotovini, prema nepisanim zakonima kraljevine, dobio je titulu barona. Baron se oženio

izuzetno lepom Elizabetom Milbank i ušao u Parlament. Predsednik vlade, kome je bila potrebna većina glasova i koji je znao kako se ona stiče, unapredio je barona u lorda od Melburna. A izvanredna sposobnost da se očuva uredan spoljni izgled i duh koji je podsećao na opasne veze omogućili su ledi Melburn da provodi buran život, ali bez skandala, da se dopada princu od Gala i da osvaja London.

Prva deca Melburna bila su dva sina. Otac je voleo starijeg, koji je ličio na njega, a majka drugog, Viliijama Lema, koji je podsećao na lorda Egremona. Ona ga je razmazila. Oslobođen svake discipline, podizan je u izobilju i u neograničenoj slobodi. Uz oca koji ga je zapostavljao i koji je u kući živeo kao gost, ćutljiv i nezadovoljan, dečak je postao nemanran, duhovit i izopačen. Oženio se 1805. s Kerolajn Ponsonbi, ćerkom lorda i ledi Bezboro (onom koju je tek upoznao lord Bajron).

Bio je to brak iz ljubavi. Kerolajn je bila ljupka i opasna. Njena majka, ledi Bezboro, imala je lakši moždani udar, tri godine pre kćerkinog rođenja, te se morala odreći njenog vaspitanja i poveriti je tetki Džordžijani,

vojvotkinji od Devonšira. Vojvotkinja je brinula o njoj koliko i o svojoj deci: prepustila ju je posluži.

Rastući u luksuzu i neredu, „ujutru posluživana na srebrnim tanjirima, ali je morala sama da ide po njih u kuhinju“, ova devojčica verovala je da na svetu postoje samo vojvode, markizi i prosjaci. „Nismo ni sanjali da je ljudsko stvorenje ono koje pravi hleb i maslo, a kako to u kuću dospeva nikad nismo razmišljali. Verovali smo da je to hrana za konje. U desetoj godini još nisam znala da pišem... Nisam bila sposobna da sričem kako treba, a sastavljala sam stihove koje su svi smatrali lepim. Što se mene tiče, više zadovoljstva nalazila sam u pranju psa, glačanju mamuza ili zauzdavanju konja.“

Posledice ovakvog vaspitanja zabrinjavale su lekare: „Ledi Kerolajn bila je ćudljiva, podložna naprasnom gnevu i takvim promenama raspoloženja da se strahovalo da će je jednog dana snaći ludilo.“

Do petnaeste godine nisu je ničemu učili. Zatim je odjednom otkrila grčki, latinski, naučila francuski i italijanski, počela da slika, da

glumi, da crta karikature i za nekoliko godina postala je jedna od najosobenijih mladih devojaka u Londonu.

Zgražavala se nad svime što je uobičajeno. U svojim pismima stavljala je umesto datuma „Bog zna koga dana“. Nameravajući da bratu pošalje neku knjigu, priznala je da mu ne zna adresu. Čuvena je bila njena osetljivost.

Njena rođaka Harijeta Kevendiš rekla je pred početak književne večeri, koju je u Londonu priređivao Benžamen Kostan: „Tražila sam da ga Kerolajn upozna kako bi se za sve nas uzbuđivala i plakala.“ Pored ostalog, velika draž njenog karaktera ležala je u veštini prelaza bez uvoda, kao kod Šekspirovih vila: iz tuge u veselost, od prijateljske šale do ozbiljnog političkog razgovora.

Njeni obožavaoci nazivali su je Arijel, Silfa, Mlada divljakinja i divili se njenoj prijatnoj neskladnosti; najprefinjeniji su žalili što je sklona učenosti; žene su smatrale da je neprirodna „hotimična“ i izveštačena.

S budućim mužem Vilijamom Lemom srela se prvi put kad je imala trinaest, a on devetnaest godina. Već je čitala njegove stihove.

„Ludo je želela“ da ga upozna. I videla ga je, dopale su joj se užarene oči tog dečaka, pomalo dendija, s izrazom nehajnosti koji mu je sjajno pristajao. I ona se njemu svidela. „Od svih devojaka Devonšir-hausa“, rekao je Vilijam Lem, „samo ova mi treba.“ Istog dana rešio je da se oženi njome. Ona zadugo nije pristajala. „Ja sam ga volela“, govorila je kasnije, „ali znajući da sam prokletu biće, nisam želela da ga unesrećim.“

On je uporno obletao oko nje i uspeo je 1805. da je dobije.

Na dan venčanja bila je zanosna i uzbuđena. Razljutila se na biskupa koji je vršio službu; u gnevu je razderala haljinu; onesvestila se i morali su da je odnesu u kola.

Neobičan početak, ali izgleda da je njen krasan muž nalazio uživanja u daljem kvarenju jednog tako nestalnog karaktera.

Vilijam Lem se zgražavao nad moralom; za njega je to bilo zamorno i neukusno. „Možda grešim“, govorio je on, „ali nikad nisam mogao da osetim ni najmanji znak griže savesti ili kajanja zbog časova koje sam proveo u istinskoj zabavi, makar bile to ludorije ili poroci.“

Ledi Melburn, iskusna žena, u pitanjima morala delila je osećanja svog sina, ali ne i u onome što treba reći o moralu.

Žena može nekažnjeno sve da čini, sama je to dokazala; jedino treba znati način. Ona nije odobravala otvorenu koketeriju svoje snahe ili, na primer, suviše primetnu radost zbog pažnje koju joj je ukazivao ser Gotfrid Vebster.

Ali Vilijam se tome smejaao, a Kerolajn je bila luđa nego ikada.

Ledi Melburn, koja je uspevala tako dobro, u toku dugog života, da spaja nezavisnost i čuvanje ugleda, htela je da pouči svoju Titaniju savremenijoj mudrosti. I njih dve su sedale jedna prema drugoj, „zrela žena, ali još lepa, bistrog duha, izrazito ironičnog,“ i vilovita snaha, koja joj je laskala, milovala je i objašnjavala svojoj „dragoj, vrlo dragoj ledi Melburn“ da je njeno ponašanje posledica muževljevog ponašanja.

Vilijam ju je nazivao prostakušom, govorio da je izveštačena i voleo da je upućuje u neke stvari za koje nikad nije čula; najzad, ona je poverovala da joj je sve dopušteno.

Samo je čudno zašto Vilijam, i pored maske na licu, izgleda sve više nesrećan.

Šta hoće? Na svoj lak način, u kome je trag tuge zastirao veselu iskrenost, ona ga je molila da se pobrine o njihovom braku: „Verujem da smo od pre izvesnog vremena, moj dragi Vilijame, postali jedno drugom nepodnošljivi... Uбудućе, ja ću biti izјutra ćutljiva, naveće zabavna, poslušna, hrabra i kao neka junakinja na poslednjim stranicama svoje nesreće, snažna kao planinski tigar. Vi bi samo trebalo da kažete: *Razmišljaj više i manje odgovaraj.*“

Međutim, zadovoljio se ovom dnevničkom beleškom: „Kad bih video da u nekom braku ne ide kako treba, ili da su deca u kući teret, grdio sam muža ili oca. Otkako sam se oženio, osećam da je takvo mišljenje bilo drsko i nezrelo. Takav je bio ovaj već razoren brak razočarane žene kojoj je lord Bajron iznenada postao kućni prijatelj.“

II

Nova uloga, da bude sveštenik prisnog kutka jedne žene, godila mu je više nego što je priznavao. Obično je dolazio oko jedanaest sati pre podne, provodio vreme u njenim prostorijama, otvarao pisma, milovao decu, birao za nju dnevnu odeću. Bajron je „dugo govorio dubokim glasom i cupkao na koljenima Kerolajninog mališana“, jedno nežno dete, koje je imalo ukočene oči i koje je izgleda bilo tu „zaboravljeno“. Znao je da ona očekuje od njega da bude bajronski, a ne Bajron; pričao joj je o prokletstvu koje prati njegovu porodicu, o Gordonima, o Zlom lordu, smrti koja je sustizala sva bića koja je voleo, o majci i prijateljima umrlim u toku meseca, o svom

kamenom srcu i lepim Orijentalkama. Ona ga je slušala s divljenjem i videla da je potpuno drugačiji od Vilijama Lema; i tako lep.

Da li ju je voleo? Kasnije je to poricao. Nije bila njegov tip. Njeno telo, mada dražesno, izgledalo je previše mršavo da bi bilo zaista lepo i ona nije imala one oči gazele, onu „bojažljivost antilope“, onu ljupkost Peri koju je Bajron od detinjstva tražio. Međutim, nju je krasila beskrajna živost i, kad je reč o ponosu, za jednog mladića koji je pre petnaest dana imao u Londonu samo nekoliko poznanika bilo je laskavo da postane prijatelj Melburn-hausa. Nesumnjivo, bio je u iskušenju da se preda onom osećanju koje je kod nje izgledalo vrlo jako.

Dalas je jednom zatekao kod Bajrona paža odevenog u svilu i čipke, i video Bajrona „tako zadubljenog, kao da su vreme i njegove misli potpuno posvećeni čitanju pisama ledi Kero-lajn i odgovoru na njih“. Dobri Dalas je čak smatrao svojom dužnošću da ga opomene na opreznost prema tom svetu opasnom za vrlinu i toj ženi, za koju su svi govorili da je bezumna.

Ali Bajron je i te kako bio oprezan.

Ovo aristokratsko društvo, u koje je napokon srećno ušao, još natopljeno naravima veka, bilo je ćulno, a ne osećajno. Ono se slagalo možda ne s Bajronom kakav je bio u duši, već sa zajedljivim i razoćaranim Bajronom koga su nesrećne prilike učinile takvim. U prozi je više voleo ton Madam de Mertej, stare leđi Melburn nego romantićan stil njene snahe.

Ledi Melburn propovedala je metodićan blud, ćemu se Bajron divio, pokušavao da je podražava, ali u tome nikada nije potpuno uspeo jer je osećanje njegove strane ranjavao i najlakši dodir. Ali baš zato što je ta gruba filozofija bila za njega iskreno neprihvatljiva, on je gajio poštovanje, skoro poniznost, prema ljudima, posebno prema ženama, koji su umeli da uzmu tu filozofiju kao životni moto. Ledi Kerolajn ćesto mu je bila dosadna, a leđi Melburn se plašio, ali i oduševljavao njenim slobodnim ponašanjem, za koje je tek ponekad bio raspoložen. Za dovršenje njegovog preobraćenja u ljubavni skepticizam odigrala je istu ulogu koju i Metjus u Kembridžu, da bi se priklonio religioznom skepticizmu.

Oba preobraćenja bila su samo prividna, ali i u Melburn-hausu, kao nekad u Triniti koledžu, *konvencionalizam antikonvencionalizma* bio je izrazitiji od svega drugog.

„Ledi Melburn, koja je mogla da mi bude majka, izazivala je u meni interesovanje, koje je malo mladih žena moglo da probudi. Ona je divna osoba – kao savremena Aspazija, koja ujedinjuje snagu ljudskog duha s finoćom i nežnošću žene... Često sam pomišljao: Samo da je malo mlađa, kako bi ledi Melburn mogla da mi zavrti glavu.“

Posle majke, drugo biće koje je cenio u ovoj kući bio je muž Vilijam Lem, „u odnosu na mene toliko bolji“, govorio je on, „koliko i Hiperion od satira“.

Da li sme podvali tom inteligentnom, čestitom čoveku, koji mu s poverenjem steže ruku?

Grozio se žena sposobnih da izdaju. Često je prema ledi Kerolajn bio veoma grub. Jednog prolećnog jutra doneo joj je prvu ružu i prvi karanfil, rekavši ironično: „Vaše gospodstvo reklo mi je da voli sve što je retko i novo – samo za trenutak.“

Ona mu je odgovorila na neobičnom listu papira, čije su ivice bile tako izreckane da su

se na četiri ćoška obrazovale školjke, pismom istovremeno dirljivim i srditim, i kome je nežnu pokornost tona kvario kitnjasti stil. Tu se ona poredila sa suncokretom koji ugledavši Sunce u njegovom punom sjaju i bez oblaka, što se za trenutak privolelo da ga obasja, nije mogao više ni da pomisli da je išta drugo dostojno njegovog obožavanja i divljenja u njegovom životu.“

Prorašena poniznost. Bajron je voleo da ga žene gledaju „kao najdražu i pomalo zlu sestru“, a ne kao gospodara. Čulno uživanje i ljubav spojeni su u ljudskom duhu s prvim i nezaboravnim utiscima koji su mu otkrili i jedno i drugo. Uživanje koje je Bajron kao mladić nalazio kod lakih i površnih bića bilo je presecano usamljениčkim razmišljanjima kroz koja je proživljavao tužni platonizam. Poznao je dva suprotna tipa žena: „lepi ideal“, žene bojažljive, ćedne, kakav je stvorio od imaginarnog lika Meri Čevers ili od detinje uspomene na Margaret Parker – i „drugarica u uživanju“. Smeloi ženi, zaljubljenoi, koja zahteva ljubav, prema Bajronovom mišljenju, nedostajalo je osećanje društvenih obzira. Kao

što je svojevremeno opazila leđi Hester Stanhoup, on nije razumeo tuđa osećanja, nije ni hteo da ih razume. Strastvene reči leđi Kero-lajn bile su za njega samo zamorna i prostačka galama koja kvari njegovu unutrašnju muziku. Želeo je samo bliskost i šale, mešavinu vedre frivolnosti i lake sete, a naišao je na ljubavno prisiljavanje i s dosadom okretao glavu.

III

Ledi Kerolajn, koja je umela da piše onako lepa pisma mužu koga više nije volela, srozala se u teško podnošljivo prenemaganje otkako je počela da piše Bajronu.

Mislila je da će mu ugoditi ako mu pokaže otmeni svet. Priređivala je za njega dnevne zabave na koje su pozivane najlepše i najuglednije žene Londona.

Ali salonska čavrljanja dosadila su putniku, koji je pre šest meseci pušio lulu pod plavim nebom, posmatrajući Akropolj. Na sofi u Njustedu je zapisao: „Sve ću učiniti samo da ne menjam od jutra do mraka prokleti glagol *dosađivati se*“. Sada je s tugom pomišljao na izgublenu samoću. Jedna mlada, inteligentna

devojka, koja je to primetila, posmatrala ga je s velikom pažnjom. To je bila nećaka leđi Melburn iz provincije. An-Izabel Milbank (zvali su je Anabela), obrazovana, pobožna, koja je za vreme boravka u Londonu gledala na svet u prestonici i svoju rođaku Kerolajn s izvesnim omalovažavanjem. U svom dnevniku, 24. marta, zabeležila je:

„Tek što sam završila *Čajlda Harolda*, koji ima nekoliko mesta u stilu najbolje poezije.“

Dvadeset petog pozvana je na dnevnu priredbu u Melburn-haus. Tu su bile još zanosna leđi Džersi, sva šumna od reči i ogrlica, dražesna ridokosa mis Elfinston i dvadesetak drugih lepotica. Jedna žena je pevala. Anabela Milbank mislila je da ti ljudi i žene imaju izraz lica kao da muziku slušaju po zadatku. Kerolajn joj je pokazala Bajrona. Izgledao joj je ohol: „Njegova usta odaju prezir duha.“ Smatrala je da ne greši što prezire ta lakomislena stvorenja i njihova zadovoljstva. Nije htela da mu bude predstavljena toga dana jer su mu se žene „besmisleno udvarale“, ali za nekoliko dana ona ga opet vide i, primetivši da je bojažljiv, pokuša da razgovara s njim. On

joj reče „da je iznenađen što ne primećuje i kod nje odvratnost prema svetu u kome se ne može naći jedno biće koje bi, vrativši se svojoj kući, imalo hrabrosti da zaviri u svoju savest“.

Svidele su joj se ove reči koje su odgovarale njenom osećanju. Uostalom, govorio je iskreno. U buci, koju nije imao hrabrosti da ukloni, s tugom je mislio na drugog Bajrona, strasnog sanjara iz Njusteda. Ali zašto je rekao ovoj mladoj neznanki ono što nikome nije govorio? Bilo je kod nje nečeg izrazitog. Lice sveže, a obrazi okrugli i crveni. Srednjeg rasta, ali divno građena. Kad je ulazio u salon, Bajron je pitao Mura da li je ta gospođica iz gazdaričine okoline. „Ne“, odgovorio mu je Mur, „to je jedna bogata naslednica, trebalo bi da se oženite njome i mogli biste da *popravite prilike u Njustedu*.“

Bajron je o gospođici Milbank govorio pred Kerolajn Lem veoma pohvalno poredeći dve rođake, ne baš laskavo za ovu drugu. Zaslupljena, prelazila je preko njegovih grubosti. Bilo je dovoljno da Bajron kaže kako mu se ne dopada taj način života, ti masovni skupovi i da mu je posebno igra odvratna (mržnja koja

odavno traje), pa da odmah nestanu valceri i kadrili iz Melburn-hausa. Zahtevao je od nje da nikad više ne igra.

Obećala mu je da neće.

Zaljubljena i pobeđena, bila je potpuno u njegovoj vlasti.

Pisala mu je smela i nerazumna pisma, nudeći ne samo svoju ljubav nego i sav svoj nakit ako mu nedostaje novca.

Nije odmah postala njegova ljubavnica i možda bi je poštedeo da ga još nije tištalo sećanje na prvu nesrećnu ljubav.

Prema njegovom mišljenju, žena koja se ne daje, ništa ne daje od sebe i ona prezire mlitavog ljubavnika koji je nije prisilio.

Ledi Bezboro, Kerolajnina majka, verovala je da pametno postupa govoreći da taj posetilac koji baca senku na njenu kćer, i pored izgleda, nije voljen i da će ga Kerolajn oterati. On nije ništa odgovorio, ali je odlučio da ne juri za njom jer to je zaista bilo nepotrebno, nego jednostavno da ne beži od nje. Nedelju dana kasnije, ona mu je pripadala.